

בבא מציעא קי"א

הא' לחברו שכור לי פועלים שניהם לא עוברים משום בל תלין
תנו רבנן, האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהם לא עוברים משום "לא תלין פּעֻלַת שְׁכִיר אֶתְךָ עַד בִּקְרָה", זה לפי שלא שכרם ואינם נקרא לגביו שכיר, וזה לפי שאין פעולתם אצלו ולא נקרא שפעולתם אתו. שואלת הגמרא, אם השליח אמר לפועל, שכרכם עלי, הרי שכרו של הפועל עליו. כמו ששנינו בברייתא, השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם, וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנה אותו. אלא שאמר להם שכרכם על בעל הבית. יהודה בר מרימר אמר למשרתו לך שכור לי פועלים, ואמור להם שכרכם על בעל הבית. כדי שאם לא אשלם ביומו לא אעבור בלאו של 'בל תלין'²⁹⁷. מרימר ומר זוטרא שכרו פועלים זה לזה, כשאחד היה צריך פועלים חבירו פסק עמהם ואמר להם שכרכם על בעל הבית.

בני השוק של סורא לא עוברים משום בל תלין
אמר רבה בר רב הונא, בעלי בתים של סורא שמגיעים למעות ביום השוק, אינם עוברים על איסור הלנת שכר פועלים. מפני שהפועלים יודעים שהם סומכים על המעות שיגיעו להם ביום השוק, ולכן אפילו אם יש לבעלי הבתים מעות, אינם עוברים משום שהפועלים נשכרו על דעת כן. וכיון שלא עברו בבקר הראשון אינו עובר עליו. אבל ודאי שעוברים משום 'בל תשהה' אם לא משלמים אחרי יום השוק.

רב א' שכיר שעו' של יום גובה כל היום של לילה כל הל' שמזאל א' ש"ל כל הלילה וכל היום
גובה כל היום. שהרי כלתה שכירתו מחצות ועובר ב"לא תבא". שכיר שעות של לילה, גובה כל הלילה, ולכשיעלה עמוד השחר עובר משום "לא תלין". ושמזאל אמר, שכיר שעות של יום גובה כל היום, ואין הלילה הולך אחר היום. ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה וכל היום, שהיום הולך אחר הלילה והואיל ושכירותו בליל יום זה אינו דומה לשכיר יום של אתמול שאינו גובה אלא כל הלילה.

שואלת הגמרא מהמשנה, שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום. שמזאל מעמיד את המשנה בשכירות שעות של לילה. אבל במה רב יעמיד את המשנה? עונה הגמרא, רב יאמר שהמשנה נשנתה לצדדים. יש שכיר שעות שגובה כל הלילה, שכיר שעות של לילה, ויש שגובה כל היום, שכיר שעות של יום.

297 לא שהיה בדעתו לדחות אלא שהיה ירא שלא יהיה פנוי ולא היה עובר אפ' משום בל תשהה כיון שעסוק במלאכה אחרת. תוס'.

ר"י ור"ש חולקים אם שכיר
שעות של לילה גובה כל היום

שואלת הגמרא על רב ממה ששנינו במשנה, היה שכיר
שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע, יוצא ביום
גובה כל היום, יוצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום. כיון שפעולתו נמשכה
בלילה הוא שכיר שעות של לילה ושנינו שהוא גובה כל הלילה וכל היום? עונה
הגמרא, רב יאמר שתנאים נחלקו בדבר. שנינו בברייתא, שכיר שעות של יום
גובה כל היום, שכיר שעות של לילה גובה כל הלילה דברי רבי יהודה. רבי שמעון
אומר, שכיר שעות של יום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה
וכל היום.

הכובש שכר שכיר עובר בחמישה
לאוים ועשה

מכאן אמרו כל הכובש שכר שכיר עובר בחמישה
לאוים ועשה. (א) משום "לא תעשק את רעך". (ב)
ומשום "ולא תגזל"²⁹⁸. (ג) ומשום "לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר". (ד) ומשום
"לא תעשק שכיר עני ואביון מאחריך". (ה) ומשום "ולא תבוא עליו השמש". ובעשה
של "ביומו תתן שכרו". שואלת הגמרא, הרי אלו שישנם ביום אינם בלילה, ואלו
שישנם בלילה אינם ביום? אמר רב חסדא, ודאי שכולם אינם במקרה אחד, אלא
התנא אמר שיש את כל העבירות האלו בשם 'שכירות', חלק מהן בשכירות לילה,
וחלק מהן בשכירות יום.

ר"ח א' אמר לך ושוב זה עושק יש
בידי ואיני נותן זה גזל

בשכר שכיר? גזל משמע שאנסו בידו מידו ממש,
יותר מעושק, כמו שכתוב "ויגזל את החנית מיד המצרי". וכן בבעלי שכם "ויגזלו
את כל אשר יעבר עליהם בדרך"²⁹⁹. אמר רב חסדא, אם אמר לו, לך ושוב לך
ושוב, כמו שכתוב במשלי "אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך" זה
הוא עושק, ואם אמר לו, יש לך בידי ואיני נותן לך הוא גזל. והקשה רב ששת
הרי שנינו, איזו עושק שחייבה עליו תורה קרבן שבועה בכתוב: "וכחש בעמיתו
בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו". ועל כרחק עושק הוא
שכפר לו כמו שבפקדון כפר לו ממון? אלא אמר רב ששת, 'נתתיו לך' זהו עושק,
יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל³⁰⁰.

הקשה אביי ממה ששנינו, איזה הוא גזל שחייבה עליו תורה קרבן, הרי צריך
שיהיה דומה לכופר בפקדון שכפר לו ממון³⁰¹? אלא אמר אביי, לא שכרתוך
מעולם זה עושק³⁰², נתתיו לך זה הוא גזל.

298 שהעמידוהו באיזהו נשך לכובש שכר שכיר שגזל ממש נלמד מהלאו של ריבית ואונאה. רש"י.
299 רש"י.

300 אלא אמר רב ששת וכו'. לקמן הקשו לרב ששת מה שונה עושק שקשה לו ומה שונה גזל שלא קשה לו. רש"י.
301 אביי ידע שרב ששת מעמיד בהודה לו ואח"כ כפר אלא שהיה סבור שיש להעמיד גזל בדומה לעושק. ולא
דייק כרב ששת ממה שכתוב או בגזל וכאן כתוב או עשק בלא ב"ת. תוס'.
302 מפני שאינו דומה לגזל כמו נתתיו לך שהרי הוא מודה שעבד אצלו וגזל ממנו. רש"י.

שואלת הגמרא, לרב ששת מדוע היה קשה לו מעושיק ולא היה קשה לו מגזל. הרי גם כתוב בקרבן שבועה, ואם לא כפר איך יש שבועה? עונה הגמרא, שאינו נקרא גזל אלא אם הוא אומר לו איני נותן לך. והכתוב בגזל הוא כשגזלו וזכור וכפר, שלא תבעו בבית דין אלא בינו לבין עצמו גזלו ואומר איני נותן לך, וכשתבעו בבית דין כפר ונשבע.

עושיק שכתוב בו "או עשיק" שעשיקו שואלת הגמרא, אם כך נעמיד אפילו את עושיק כרב חסדא באומר לך ושוב, ויש בו שבועה כשחזר וכפר? עונה הגמרא, בגזל כתוב "וְכִחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ" "או בְּגִזְלוֹ", וכחש בעמיתו כחש עכשיו וכפר במה שהיה גזלו עד עתה בתורת גזל ומכאן שהודה לו בתחילה, ומקודם שכחש נקרא גזל. אבל בעושיק כתוב "או עֲשֵׂק אֶת עֵמִיתוֹ", ולא כתוב "או בעושיק". משעה שהתחיל לתובעו עושיקו בהכחשה, ולא נקרא עשיק על ידי דבר אחר קודם ההכחשה. רבא אמר, זה הוא עושיק זהו גזל ואין הבדל ביניהם, והכתוב חלקם ושינה בלשון כדי לעבור עליו בשני לאוים³⁰³.

משנה

אחד שכר אדם, ואחד שכר בהמה, ואחד שכר כלים, יש בו משום "בְּיוֹמוֹ תִּתֶּן שְׂכָרוֹ", ויש בו משום "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד בֹּקֶר". אימתי? בזמן שתבעו. לא תבעו, אינו עובר עליו.

העמידו אצל חנוני, ואמר לו בעל הבית, תן לו בדינר פירות ועלי לשלם. או אצל שולחני, אמר לו תן לו בדינר מעות, אינו עובר עליו.

שכיר בזמנו נשבע ונוטל, עבר זמנו אינו נשבע ונוטל. אם יש עדים שתבעו (בזמנו) הרי זה נשבע ונוטל.

גר תושב, שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבילות וטרפיות, יש בו משום "בְּיוֹמוֹ תִּתֶּן שְׂכָרוֹ" ואין בו משום "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד בֹּקֶר".

גמרא

"מאחיק" פרט לעכו"ם "גרך" גר צדק "בשערך" שואלת הגמרא, הרי המשנה אינה לא גר תושב "בארצך" בהמה וכלים

ברבי יהודה. שנינו בברייתא על הכתוב "לֹא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עֲנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוּ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ". "מֵאַחֶיךָ" פרט לאחרים³⁰⁴, עובד כוכבים, "גֵּרְךָ" זה גר צדק³⁰⁵, "בְּשַׁעְרֶיךָ" זה גר אוכל נבילות שכתוב בו "לִגֵּר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ תִתְנַנֶּה

303 לא משום שכתוב גזל ועושיק אלא מפני ששינה בלשון. ותיימה למה באשם גזילות נכתבו שניהם. תוס'.

304 תוס' תמהו מדוע צריך למעט אחרים הרי מגר תושב לומדים דוקא גר תושב ולא נכרי. ועוד אם לומדים גר תושב כ"ש גר צדק. תוס'.

305 תוס' הקשו מדוע צריך לרבות גר צדק הרי גר צדק הוא אחיק. וי"ל שכתוב מאחיק ממובחר שבאחיק ולא

וְאָכְלָהּ. "בְּאֶרְצָךְ" לרבות כל שבארצך³⁰⁶, שֶׁכֶר בַּהֵמָה וְכִלִּים. וְכוּלֵן עוֹבֵר בְּכָל הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ. בֵּין בְּלֵאוֹיִם הַכְּתוּבִים בַּחֹמֶשׁ דְּבָרִים, וּבֵין הָאִמּוּרִים בַּחֹמֶשׁ וִיקְרָא, מִפְּנֵי שְׁלוֹמֵדִים גְּזִירָה שׁוֹה. מִכַּאֵן אִמְרוּ אֶחָד שֶׁכֶר אָדָם וְאֶחָד שֶׁכֶר בַּהֵמָה וְאֶחָד שֶׁכֶר כִּלִּים "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" "לֹא תִלֵּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר"³⁰⁷. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר גֵּר תּוֹשֵׁב יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" וְאִין בּוֹ מִשּׁוּם "לֹא תִלֵּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר". בַּהֵמָה וְכִלִּים אִין בְּהֵן אֵלֵּא מִשּׁוּם "לֹא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר" שְׁכָתוּב בּוֹ "בְּאֶרְצָךְ" שְׁמַרְבֵּה בַּהֵמָה וְכִלִּים, אֲבָל לֹא "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ". אִם הַמִּשְׁנָה הִיא כְּתוּבָא קַמָּא, קִשָּׁה גֵר תּוֹשֵׁב שְׁבַמִּשְׁנָה נֹאמֵר שְׂכִיר בּוֹ מִשּׁוּם "לֹא תִלֵּין" וּבְבִרְיִיתָא שְׁנִינוּ כּוּלֵן עוֹבְרִים בְּכָל הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ. וְאִם הַמִּשְׁנָה הִיא כְּרַבִּי יוֹסִי, קִשָּׁה בַּהֵמָה וְכִלִּים. שְׁבַמִּשְׁנָה נֹאמֵר שֵׁישׁ בְּהֵם מִשּׁוּם "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" וּמִשּׁוּם "לֹא תִלֵּין" וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׂכִיר בְּהֵן אֵלֵּא מִשּׁוּם "לֹא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר" שֶׁל מִשְׁנָה תוֹרָה וְאִין בְּהֵם אִפִּילוֹ מִשּׁוּם "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" שְׁסֻמוּךְ לוֹ?

תְּדַבֵּר"י בְּאָדָם בַּהֵמָה וְכִלִּים "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" אָמַר רַבָּא, שֶׁהַתְּנָא שֶׁשְׁנָה אֶת הַמִּשְׁנָה "וְלֹא תִלֵּין" בְּגֵר תּוֹשֵׁב "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" הוּא הַתְּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁשְׁנָה, אֶחָד שֶׁכֶר אָדָם וְאֶחָד שֶׁכֶר בַּהֵמָה וְאֶחָד שֶׁכֶר כִּלִּים, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ", וּמִשּׁוּם "לֹא תִלֵּין". גֵּר תּוֹשֵׁב יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ"³⁰⁸, וְאִין בּוֹ מִשּׁוּם "לֹא תִלֵּין"³⁰⁹.

ת"ק לומד בהמה וכלים מגז"ש טעמו של התנא קמא של "מאחריך", הוא שלומדים "שכיר" "שכיר" גזירה שווה "שכיר" "שכיר". כאן כתוב לא "לא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר", וּבִשְׂכִיר יוֹם כְּתוּב "לֹא תִלֵּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר". כְּמוֹ שְׁכַאן הִתְרַבּוּ גֵר תּוֹשֵׁב בַּהֵמָה וְכִלִּים, כֵּךְ גַּם בַּחֹמֶשׁ וִיקְרָא הִתְרַבּוּ גֵר תּוֹשֵׁב בַּהֵמָה וְכִלִּים. וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא לּוֹמֵד "שְׂכִיר" "שְׂכִיר" יֵהִי חַיִּיב בְּבַהֵמָה וְכִלִּים מִשּׁוּם "בְּיֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" שְׁסֻמוּךְ לוֹ בְּכְתוּב. וְרַבִּי חֲנַנְיָא שְׁנָה שֶׁהַכְּתוּב "וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא" מִי שְׁבָאִים לִידֵי עֲנִיּוֹת וְעֵשִׂירוֹת, יֵצְאוּ בַּהֵמָה וְכִלִּים שְׂאִינָם בְּאִים לִידֵי עֲנִיּוֹת וְעֵשִׂירוֹת. וְהַתְּנָא קַמָּא לּוֹמֵד מִ"כִּי עֲנִי הוּא" לַהֲקָדִים עֲנִי לַעֲשִׂיר, אִם נִשְׁכְּרוּ שְׁנֵי פּוֹעֲלִים וְאִין לִידוֹ לִתֵּת אֵלֵּא לְאֶחָד מֵהֵן הָעֲנִי קוֹדֵם. וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה לּוֹמֵד זֹאת מִ"לֹא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עֲנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ". הָעֲנִי קוֹדֵם לְאֶבְיוֹן, מִשּׁוּם דֵּהֲעֲנִי מִתְּבִיִּישׁ

כל אחריך. תוס'.

306 אין לומר שבא למעט חו"ל מפני שהיא חובת הגוף ואינה תלויה בארץ. תוס'.

307 והוא הדין ל"לא תַעֲשֶׂק" ו"ולא תגזול" אבל של שכיר יום אינם בשכיר לילה. רש"י.

308 וכל שכן משום לא תַעֲשֶׂק שכיר דבגויה כתיב בשעריך:

309 של חומש ויקרא וכן משום לא תַעֲשֶׂק ולא תגזול של ת"כ. ונקט את אלו משום שמפורש בהם שכיר יום ושכיר לילה. יש בו משום ביומו תתן שכרו שמדבר בשכיר לילה ואין בו משום שכיר יום. רש"י.

310 במסכת קידושין לא מצאו תנא שלא לומד "שכיר" "שכיר" דוקא בעבד עברי משום שסבר שכאן אינו מופנה ושם הוא מופנה. תוס'

לתבעו אפילו שהוא נצרך.

אחד להקדים עני לעשיר ואחד להקדים עני לאביון

ותנא קמא צריך את אחד הכתובים להקדים עני

לעשיר, ואחד להקדים עני לעשיר ואחד להקדים

עני לאביון. צריך להקדים לא רק עני לאביון, מפני שהאביון הורגל לבושה ואינו

מתבייש לתבעו. אלא צריך להקדים גם עני לעשיר, אפילו שהעשיר מתבייש

לתבעו. ולא רק עני לעשיר, משום שהעשיר אינו נצרך, אלא צריך להקדים את

העני לאביון מפני שגם הוא נצרך והוא מתבייש לתבעו.

התנא שלנו ותדבר³¹¹ לומדים מ"אתך" כל שואלת הגמרא שהתנא של המשנה, וכן התנא

שפעולתו מאתך ולא בהמה וכלים

עוברים על כולם. ובגר תושב אין את האיסורים של חומש ויקרא. ממה נפשך, אם

לומדים גזירה שווה "שכיר" "שכיר" אפילו בגר תושב יהיה חייב. ואם לא לומדים

גזירה שווה "שכיר" "שכיר" מנין שעוברים בבהמה וכלים? עונה הגמרא, לעולם

לא לומדים גז"ש "שכיר" "שכיר". אלא שלומדים מהמלה "אֶתְךָ" היתרה שבכתוב

"לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בִּקְרֹךְ". כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים.

ומהמלה "רַעַךְ" שבכתוב "לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רַעַךְ" רעך ולא גר תושב ממעטים באלו

של תורת כהנים גר תושב. אבל לא ממעטים בהמה וכלים, מפני שמסתבר לרבות

בהמה וכלים שישנם בכלל ממון רעך, אבל גר תושב אינו בכלל ממון רעך.

והתנא קמא של "מאחריך" לומד מ"רעך" את מה ששנינו בברייתא, "רעך" ולא

עמלקי. ואין להקשות שעמלקי נתמעט מ"אחריך". מפני שכתוב אחד בא להתיר

את עושקו ואחד להתיר את גזלו. למעט לא רק את גזלו שלא טרח בו³¹¹ אלא גם

את עושקו שטרח בו, ולא רק עושקו שלא בא לידיו, אלא גם גזלו שבא לידיו.

שואלת הגמרא, מה רבי יוסי ברבי יהודה לומד מהכתוב "לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר

אֶתְךָ עַד בִּקְרֹךְ",³¹² שהתנא שלנו מרבה ממנו בהמה וכלים, אף על גב שאינו לומד

גזרה שווה? עונה הגמרא, שהוא לומד ממנו כמה שאמר רב אסי, אפילו לא שכרו

אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים, שכיר שעות, עובר משום "בל תלין".

והתנא האחר לומד זאת מהכתוב "וְאֵלֶּיךָ הוּא נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ", דבר המוסר נפשו

עליו, כל ששיעבד עצמו עליו.

ומי שאינו דורש מהכתוב "וְאֵלֶּיךָ הוּא נִשְׂא אֶת

נַפְשׁוֹ" דבר המוסר נפשו עליו, כל ששיעבד עצמו

³¹¹ "ואליו הוא נושא את נפשו" מפני

מה עלה בכבש ונתלה באילן

311 אם לא היה כתוב אלא אחד היינו מעמידים את לא תגזול בעושה שהכתוב מדבר בו כמו שאמרו באיזהו נשך, אבל כששניהם כתובים מעמידים בגזל עכו"ם באם אינו ענין. אלא משום שמצא צריכותא לא היינו לומדים עושק אפילו אם היה מתמעט בפירוש מגזל. תוס'.

312 תוס' הקשו הרי בסמוך דרשו ממנו כמה דרשות בברייתא. והר' ר' אלחנן כתב שהשאלה משכיר, שהיה צריך לכתוב לא תלין פעולתו אתך. תוס'.

עליו. שעובר משום "בל תלין" כשכרו לבצור לו אשכול אחד של ענבים³¹³. לומד מהכתוב הזה להענישו כאילו הוא נוטל את נפשו. כמה ששנינו בברייתא "וְאֵלֵיוּ הוּא נִשָּׂא אֶת נַפְשׁוֹ", מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה, הוא מוסר נפשו לעלות בכבש גבוה וסיכן את עצמו כשעלה עליו למסוק זיתים ולגדור תמרים שמא יפול מן הכבש או מן האילן, על שכרו. דבר אחר "וְאֵלֵיוּ הוּא נִשָּׂא אֶת נַפְשׁוֹ" כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו.

313 רש"י מפרש שכיר שעות. תוס' כתבו משום ששכיר משמע שכיר יום או חצי יום שאין רגילות לשכור פועלים לפחות. או שאפ' שכרו לבצור אשכול אחד ואכל אותו עובר עליו. תוס'.

